

Nr 1349

av herr Nordgren m. fl.
angående kontrollen av ädelmetallarbeten.

Obligatorisk kontrollstämpling av ädelmetallarbeten infördes i Sverige genom 1752 års kontrollstadga. Nu gällande föreskrifter finns i förordningen (1956:328) om kontroll å ädelmetallarbeten och den i anslutning därtill utfärdade ädelmetallstadgan (1956:329).

Den av byrachef Allan Schultz verkställda utredningen lade fram förslag om avveckling av den statliga kontrollen av ädelmetallarbeten i betänkanudet (Ds Fi 1967:4) Om kontroll av ädelmetallarbeten. Förslaget rönre skarp kritik särskilt ur konsumentsynpunkter samt från museihäll liksom från branschens representanter. År 1971 utarbetades en departementspromemoria (Ds Fi 1971:5) Ädelmetallkontroll, som lades till grund för proposition (1971:165) med förslag till Lag om handel med ädelmetallarbeten, vilken antogs av riksdagen den 17.12.1971 och skall träda i kraft den 1.7.1973.

Enligt nu gällande förordning om kontroll av ädelmetallarbeten (1956:328) är tillverkare av guldarbete skyldig att åsätta arbetet sina ansvarsstämplar och enligt förordningens 20 § är tillverkaren ansvarig för att utfört arbete motsvarar dessa stämplat. Om arbetets vikt uppgår till 1 gram eller däröver är tillverkaren skyldig att dessutom låta kontrollera arbetet på föreskrivet sätt i Stockholm hos mynt- och justeringsverket eller på andra orter hos särskilda kontrollstämplingsförrättare. Kontrollen avser tillverkarstämplarnas riktighet, guldhalten och i övrigt att konsument tydligt hör kunna bedöma vilka delar av arbetet, som är tillverkade av guld, och vilka delar, som består av annan materia.

Som bevis att föreskriven kontroll utförts åsättes kontrollstämpel, tre kronor i hjärtformig sköld, eller utfärdas kontrollbevis, om skada bedömes kunna uppstå genom stämpling.

Vid kontrollförrättning antecknas varje guldarbete, liksom även andra ädelmetallarbeten, i ett tryckt formulär, som kallas tillverkarens arbetsbok. Den underskrives vid årets slut av tillverkaren och utgör kassaverifikation hos mynt- och justeringsverket. Se 1 § ädelmetallstadgan (1956:329).

Tillverkare av guldarbeten för guldsmedsändamal kan köpa guld från Guldcentralen ekonomisk förening till gällande pris på internationella guldmärknaden. Tillverkaren skall emellertid varje kvartal redovisa till Guldcentralen att inköpt guld upparbetats till avsett ändamal, guldsmedsarbeten. Guldcentralens verksamhet kontrolleras av riksbanken.

Under andra världskriget införde riksbanken ransonering av guld för guldsmedsändamal. Denna ransonering upphävdes helt år 1960. Kvantiteten kontrollstämplade guldarbeten hade då stigit till ca 3 000 kg per år.

Kvantiteterna ökade därefter snabbt till ca 12 000 kg under år 1965. Under denna "guldrush" etablerade sig ett stort antal personer som tillverkare av s. k. kedjeguld, dvs. armband och halsband av kedjelänkar i olika modeller. Organiserad skatteflykt i stor skala förekom i denna verksamhet, framför allt genom hela serier av bulvanfirmor. När skattemyndigheten någon månad efter starten skulle granska bokföringen upplöstes dessa firmor med i regel flera hundratusen kronors skatteskulder, som aldrig kunde indrivs. De skattesmitande firmorna kunde således med mycket stora förtjänster sälja guldvaror till lägre pris än laglydiga guldsmeder.

Efter år 1965 har kvantiteten kontrollstämplade guldarbeten sjunkit för varje år och är nu på väg ned till den trend, som rådde före den stora "guldrushen". Allför många syntes ha etablerat sig inom branschen och marknaden blev mycket kärv. Tecken visade att det ur laglig synpunkt fortfarande inte var väl beställt. Försäljningar förekom till alltför låga priser med hänsyn till råvarupris, bearbetningskostnader, skatter etc. Till viss del härstammade varorna från konkurslager. I andra fall kunde den misstanken uppkomma att varorna på omvägar härrörde från något av de många inbrott som förekommer i guldsmedsaffärer. Dessa förklaringar var dock ej till fyllest. Man började få bevis för att falsk kontrollstämpling förekom. Under år 1971 etablerades därför ett intimt samarbete mellan mynt- och justeringsverket och Stockholms kriminalpolis. Visserligen var den först påvisade falskstämplingen lokaliserad till en landsortsstad men därefter har framför allt Stockholmspolisen engagerats eftersom det visat sig att största mängden falskstämplade guldvaror synes ha distribuerats från centraler i Stockholm. Förgreningar har motiverat razzior tillsammans med en gravör från mynt- och justeringsverket till många orter i andra delar av landet. Sammanlagt har vid dessa razzior beslagtogs ett 20-tal falska kontrollstämplar och ca 100 kg guldvaror. Om spaningen skulle utsträckas till butiker, bingoklubbar etc. kunde sannolikt en betydligt större mängd falskstämplade guldvaror beslagtogs. Personal för sådan spaning finns emellertid inte tillgänglig.

Vid husrannsakan hos en av de centraler eller grossister i Stockholm, som distribuerar kedjeguld, befanns lagret innehålla ca 15 kg lagenligt kontrollstämplade varor och ungefär samma kvantitet falskstämplade. Denna grossist jämte en av underleverantörerna hade samma år erhållit ca 350 kg guldvaror lagenligt kontrollstämplade. Om man antager att lagrets sammansättning vid tillfället för husrannsakan inte var exceptionellt skulle man kunna förmoda att grossisten under samma år försålt även 350 kg falskstämplade guldvaror. Detta går naturligtvis inte att verifiera utan att undersöka lagret hos alla grossistens kunder och vad dessa sålt under året. Undersökningen försvåras emellertid av att verifikationer endast förekommer för lagligt kontrollstämplade varor. Uppgifterna om kvantiteten lagligt kontrollstämplade varor enligt arbetsböckerna stämmer således väl med inköpta kvantiteter guld från Guldcentralen. Fran flera guldsmeder har emellertid erfarits, att de från olika håll erbjudits guldvaror till förmånligare pris utan faktura. Naturligt nog vill ingen

erkänna att de accepterat sådana erbjudanden.

Vissa små skillnader mellan kvantiteter från Guldcentralen inköpt guld och kontrollstämplade guldvaror enligt arbetsbok måste naturligtvis accepteras på grund av skrotning av gamla arbeten, inköp av auktionsgods etc. Om emellertid en tillverkare köper större kvantiteter häleriguld och kontrollstämplar detta lagenligt stämmer inte verifikationerna. Följden blir att köpare av häleriguld tvingas anbringa falska kontrollstämplar på varor av sådant guld. När den nya lagen om handel med ädelmetallarbeten träder i kraft den 1.7.1973 blir, som tidigare påpekats, kontrollstämplingen frivillig. Köpare av häleriguld kan efter detta datum smälta om och tillverka nya varor därav utan att behöva kontrollstämpla dem före saluhållande. Tillverkaren är endast skyldig att anbringa sina egna ansvarsstämplar på varorna. Häleriguld kommer att bli mycket lättare att hantera och därmed mycket lättare att sälja. Redan nu är guldvaror en mycket begärlig vara vid inbrott och de kommer att bli ännu mer eftertraktade efter den nya lagens ikraftträdande.

De falska kontrollstämplarna är i vissa fall lätta att skilja från lagligt anbringade men i andra fall har de visat sig vara mycket skickligt eftergjorda. Under år 1971 har stor övning erhållits att upptäcka falska kontrollstämplar. I några fall har dessutom tillverkarna äsatt falska tillverkarstämplar (namnstämplarna) för att avleda eventuell misstanke om falsk kontrollstämpling från den egna verkstaden. Tillverkarstämplarna liksom övriga ansvarsstämplar kontrolleras för närvarande före kontrollstämplingen. Även denna obligatoriska kontroll kommer att bortfalla vid den nya lagens ikraftträdande, vilket gör det möjligt för tillverkare att anbringa falska namnstämplarna vid eventuell tillverkning av underhaltiga arbeten.

Storleken av de penningssummor det här är fråga om framgår av följande räkneexempel. Om en tillverkare och grossist låter lagligt kontrollstämpla 350 kg guldarbeten per år kan försäljningspriset över disk för enkelhetens skull sättas till 10 kronor per gram. För hela året skulle detta bli 3,5 miljoner kronor.

20 % försäljningsskatt år 1971	
på detta belopp	700 000:-
kontrollavgift 15 öre per gram	52 000:-
mervärdeskatt 17,65 %	618 000:-
Summa kronor i form av skatter	
och avgifter, som undanhållits	
staten om guldvarorna	
falskstämplat	<u>1 370 000:-</u>
Skillnaden mellan priset för	
350 kg 18 karats guld inköpt	
från Guldcentralen och ett	
antaget hälften så stort belopp	
för häleriguld	<u>875 000:-</u>
Summa kronor	2 245 000:-

Har falsk kontrollstämpel anbringats på ädelmetallarbeten torde vederbörande enligt vad som tidigare anförts inte bokföra dem i föreskriven ordning. Följaktligen torde vinst på ifrågavarande verksamhet inte deklarerats vare sig för ovan angivna skatter eller som inkomstskatt.

De personer som sysslar med sådan illegal verksamhet som anbringande av falska kontrollstämplar är i regel inte guldsmeder i detta ords verkliga betydelse. De kan sälja sina varor till mycket låga priser och kan ändå göra stora förtjänster. Samtidigt undandrar de staten miljonbelopp i varu- och inkomstskatter. De laglydiga guldsmederna kämpar en ytterst hård och ojämn kamp för sitt dagliga bröd i konkurrensen med dessa illegala marodörer på marknaden.

Det må särskilt framhållas, att häleriguld kommer att bli betydligt lättare att avsätta och svårare att spara om den obligatoriska kontrollstämplingen för guldvaror avskaffas. Eftersom häleriguld och narkotika visat sig ha ett visst samband och häleriguld tydligen är ett bekvämt betalningsmedel härför, torde även narkotikaaffärer underlättas.

Nu för tiden är såväl statens konsumentråd som konsumenterna själva mycket angelägna om att så många varor som möjligt skall varudeklaras. Den beslutade lagen innebär att den obligatoriska kvalitetskontrollen på de för konsumenten mest svarkontrollerade varorna slopas. Ett borttagande av den obligatoriska kontrollstämplingen innebär dessutom starkt försämrad service och säkerhet för konsumenterna vid köp av ädelmetallarbeten. Många exempel härpå kan dras fram från länder som inte har obligatorisk kontroll. Till sådana länder skickar vårt myntverk ärligen tillbaka flera tusen ädelmetallvaror som inte håller angiven finhalt. För kontroll får myntverket även in många förgyllda mässingsarmband med stämplor som ger sken av att garantera 18 karats guldvara. Vid upprepade tillfällen har till och med prydnadsringar, stämplade och köpta som 18 karat vitguld, konstaterats vara tillverkade av silver-tenn-legering. Sådana falskriar gallras nu effektivt ut av den obligatoriska kontrollen till gagn för konsumenten och till bibehållande av branschens höga standard i Sverige.

Ädelmetallarbeten, som vid import inte håller angiven halt ädelmetall, härstammar i regel från länder utan obligatorisk kontrollstämpling. Enligt vår mening är det därför ytterst angeläget att den obligatoriska kontrollen av ädelmetallarbeten bibehålles i Sverige liksom i de flesta av Europas länder.

Efter det att propositionen om den nya lagen var lagd och under behandlingen i näringsutskottet har kriminalpolisen i Stockholm vid razzior, som förgrenat sig ut över hela landet, kommit på nämnda oegentligheter. Branschorganisationerna – som tidigare med vissa smärre förbehåll godtagit lagförslaget – har funnit dessa oegentligheter så graverande att de helt ändrat standpunkt. Razziorna utfördes i intimt samarbete med myntverkets personal. Vi beklagar att polismyndigheten inte förrän helt nyligen blivit varse storleken av den illegala handeln med ädelmetallarbeten även i Sverige, så att näringsutskottets ledamöter kunnat få vetskap därom före utskottsbehandlingen. Stora kvantiteter

häleriguld utbjuds till avsevärt lägre pris än det officiella. Varor av häleriguldet kan inte kontrollstämplas i vanlig ordning, eftersom föreskriven redovisning av lagligen inköpt och hos myntverket kontrollstämplat guld i så fall inte kommer att stänma.

Den som tillverkar varor av häleriguld stämplat dessa varor med falska kontrollstämplar för att kunna sälja varorna på den svenska marknaden. De falska stämplatarna gör att polisen och kontrollmyndigheten relativt lätt kan spåra sådan verksamhet.

Lagens genomförande försvårar avsevärt samhällets uppgift att skydda allmänheten från falska varor. Den medför följaktligen:

1. Stor osäkerhet för konsumenten
2. Avsevärda skatteförluster för staten
3. Ökad illojal konkurrens för laglydiga yrkesutövare.

I debatten framhölls att utskottsutlåtandet borde ha återremitterats till utskottet, vilket emellertid var tekniskt omöjligt på grund av tidsbrist. Frågan skulle därför nästa år aktualiseras i en motion. I detta förslag instämde representanter för socialdemokrater, centerpartister, folkpartister och moderater. Utskottets talesman framhöll: "I utskottet har vi naturligtvis inte kunnat ta hänsyn till någonting som inte varit känt för oss, och om nya omständigheter nu har framkommit — som herr Nordgren gör gällande — delar jag hans uppfattning att vi till nästa år genom motioner eller på annat sätt får aktualisera denna fråga och på nytt ställa den under riksdagens prövning."

Med stöd av vad som här anförts hemställes

att riksdagen beslutar följande ändring av 11 § i den av föregående års riksdag antagna lagen om handel med ädelmetallarbeten:

Nuvarande lydelse

Ädelmetallarbeta skall på begäran kontrolleras av myndighet som Konungen bestämmer. Finner kontrollmyndigheten efter undersökning av ädelmetallhalten att denna motsvarar åsatt finhaltsstämpel, skall myndigheten *på begäran* förse arbetet med kontrollstämpel. Bestämmelsen i 8 § äger därvid motsvarande tillämpning. Kontrollstämpeln utgöres av tre kronor i trepassformad sköld.

Kontrollmyndigheten kan föreskriva att ädelmetallarbeten under viss vikt ej får förse med kontrollstämpel.

Stockholm den 26 januari 1972

HANS NORDGREN (m)

JOHANNES ANTONSSON (c)

SVEN G. ANDERSSON (fp)
i Örebro

BLENDÅ LJUNGBERG (m)

GUNNAR OSKARSON (m)

CARL ERIC HEDIN (m)

N. YNGVE NILSSON (m)
i Trobro

ARNE ANDERSSON (m)
i Ljung

Föreslagen lydelse

Ädelmetallarbeta skall kontrolleras av myndighet som Konungen bestämmer. Finner kontrollmyndigheten efter undersökning av ädelmetallhalten att denna motsvarar åsatt finhaltsstämpel *och att arbetet i övrigt motsvarar gällande föreskrifter*, skall myndigheten förse arbetet med kontrollstämpel. Bestämmelsen i 8 § äger därvid motsvarande tillämpning. Kontrollstämpeln utgöres av tre kronor i trepassformad sköld.

Ädelmetallarbeten under viss vikt eller av visst slag kan av kontrollmyndigheten undantas från skyldigheten att kontrolleras och förse med kontrollstämpel.

WIGGO KOMSTEDT (m)

TAGE MAGNUSSON (m)
i Borås

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s)

LILLY BERGANDER (s)

BO TURESSON (m)

BENGT BÖRJESSON (c)
i Falköping